

XVII. Yüzyıl Dünyasında Venedik, Avusturya ve Türkler

Kenneth M. Setton

Çeviren: Arif Erbil

KENNETH MEYER SETTON

(1914-1995), Amerikalı tarihçi ve akademisyendir. Orta Çağ üzerine çalışmalarında bulunmuştur. 1936'da Boston Üniversitesi'ndeki lisans eğitimini tamamladı. Columbia Üniversitesi'nde 1938'de yüksek lisansını, 1941'de ise doktorasını yaptı. Boston Üniversitesi ile Kiel Üniversitesi'nden onur dereceleri aldı. Boston Üniversitesi ve Manitoba Üniversitesi'nde çalışmasının ardından 1950-1965 yılları arasında Pensilvanya Üniversitesi kadrosunda yer aldı. 1965-1968 yılları arasında, Wisconsin-Madison Üniversitesi'nin Beşerî Bilimler Araştırma Enstitüsü başkanlığını yürüttü. 1968'den sonra İleri Araştırma Enstitüsü bünyesinde çalıştı.

ARİF ERBİL

1994 yılında Burdur'un Gölhisar ilçesinde doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi & Uluslararası İlişkiler bölümü ile Tarih bölümlerinden mezun oldu. Yine aynı üniversitede 2021 yılında Tarih bölümünde yüksek lisansını tamamladı. Erken modern dönem Osmanlı siyaset düşüncesi ile ilgilenmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
I “Uzun Savaş” (1592 – 1606) Sırasında Avusturyalılar ve Türkler, Bohemya Veraseti ve Otuz Yıl Savaşları’nın Başlaması.....	11
II Savaşın Devamı, Gustavus Adolphus, Kardinal Richelieu ve Habsburglar ile Fransa’nın Artan Önemi.....	61
III Otuz Yıl Savaşı’nın Son Aşamaları ve Vestfalya Antlaşması.....	109
IV Venedik, Malta ve Türkler: Uzun Kandiye Savaşı’nın Başlangıcı.....	139
V Osmanlı – Venedik Savaşı (1646 – 1653) ve İstanbul’da Kargaşa	181
VI Çanakkale Deniz Savaşları (1654 – 1657), Girit Savaşı ve Venedik’e Papalık Yardımı.....	225
VII Alvisse da Molin’in Babıali Elçiliği, Fransızların Kandiye’yi Kurtarma Konusundaki Başarısızlığı, Francesco Morosini’nin Şehri Türlklere Teslim Etmesi.....	267
VIII Osmanlı – Venedik İlişkileri (1670 – 1683) ve Viyana Kuşatması	313
IX Macaristan’daki Avusturya Fetihleri, Türk Ordusunda İşyan ve Venedikliler Mora’da (1684 – 1687).....	345
X Francesco Morosini, Attika İstilas ve Partenon’un Yıkımı.....	383

- XI Venediklilerin Atina'dan Çekilmesi, Tarihî Eserlerin Tahliyesi,
Morosini'nin Eğriboz'u Almadaki Başarısızlığı 419
- XII Girolamo Corner'in Benefşe'deki Başarısı, Domenico Mocenigo'nun
Ege'deki Başarısızlığı ve Francesco Morosini'nin Ölümü 457
- XIII XIV. Louis, Türkler ve Augsburg Birliği Savaşı, Ryswick ve Karlofça
Antlaşmaları ve Venedik ile Babiali Arasındaki Huzursuz Barış 489
- XIV Mora'nın Türkler tarafından Yeniden Fethi, Savoylu Eugene'in Zaferleri,
Von Schulenburg'un Korfu Savunması, Pasarofça Antlaşması ve Avrupa'nın
Oyun Alanı olarak Venedik Türkler 533

ÖNSÖZ

Bu kitap pek çok açıdan dört ciltlik *Papacy and the Levant (1204 – 1571)* kitabımın devamı niteliğindedir, ancak vurgu Vatikan'dan kuzeye, yani Venedik ve Avusturya'ya kaymıştır. Bu nedenle Venedik'te, Vatikan arşivlerine nispetle daha fazla zaman ve çaba harcanmıştır, ancak Vatikan'da geçirdiğim dönem -her zaman olduğu gibi- çok yararlı oldu. Çoğu eserde, bir konuya daha derinlemesine girildikçe planlar biraz değişebilir. Aslında niyetim Viyana'daki Haus-, Hof- und Staatsarchiv'de -halkın erişimine açık arşivleri seviyorum (*talia publica diligo tabularia*)- belirli soruların peşine düşmekti, fakat bu durumda kitap olması gerkenden çok daha uzun hâle geliyordu. Bu nedenle Viyana'daki arşivlerde çalışma fikrinden vazgeçtim ve kendimi Venedik ve Vatikan arşivleriyle sınırladım. Sonuç olarak, hâlihazırda üçte birini yazmış olduğum, o kadar genişti ki (*et tantae molis erat*), Avusturya kısmını azaltmak makul göründü. Öyle sanıyorum veya en azından öyle temenni ediyorum ki yanlış bir karar olmamıştır. Avusturyalıların Türkler karşısındaki durumuna gelince, Türklerin 1683'te Viyana'daki başarısızlığından sonra Yunanistan'daki Venedik başarılarının büyük ölçüde Türklerin esaslı silahlarını Venedik Cumhuriyeti yerine Avusturyalı emperyalist güçlerine karşı yönlendirmek zorunda kalmalarının sonucu olduğunu asla unutmamamız gerekir. Osmanlı – Venedik ilişkilerinin gergin olduğunu da kabul etmemiz gerekir. Bu bağlamda, Venedik söz konusu olduğunda, on yedinci yüzyıl, Karlofça Antlaş-

ması (1699) ile değil, daha sonra göreceğimiz gibi Pasarofça Antlaşması (1718) ile sona erecekti.

Bununla birlikte, arşiv kaynaklarına geri dönecek olursak metinlerde bulunan yazım farklılıkları ne olursa olsun, uygulanabilir olduğu ölçüde bunları okuyucunun önüne koymaya çalıştım (dolayısıyla Costantinopoli ve Constantinopoli; Morosini ve Moresini; provveditore ve proveditor; giovane, giovine ve giovane; principe ve prencipe vb.). Bu önemsiz farklılıklardan söz ediyorum, zira bunlar bazı okuyucuları rahatsız edebilir veya kafasını karıştırabilir.

Bir kitabın prova baskısının sayfaları bir kenara bırakılıp önsözüne dönüldüğünde yazar, yıllarca aldığı yardımlar hususunda yardımcı olan kişilere bir teşekkür borcu olduğunu derinden hisseder. Bu nedenle, bana yapmış oldukları yardımlar ve vermiş oldukları cesareten dolayı uzun yıllardır arkadaşım olan Bayan Gladys Krieble Delmas'a ve Bayan Boris Nedelev'e şükranlarımı sunmaktan mutluluk duyuyorum. Gladys Delmas, American Philosophical Society'ye verdiği cömert armağanlarla bu kitabın yayımlanmasına maddi destek sağladı. Variorum yayıncılık firmasını yönettiği yıllarda Eileen Turner olarak bilinen Bayan Nedelev, Public Record Office'e ne zaman ihtiyacım olsa Londra'daki dairesini bana tahsis etti. Ayrıca elinizdeki kitabın prova baskısını okumak ve bazı belgeleri istinsah etmek gibi konularda da yardımcı oldu.

Diğer minnettarlıklarına gelince, her ikisi de kitabın daktilo ile yazılmış versiyonunun tamamını okuyan ve kıymetli geri bildirimlerde bulunan arkadaşlarım Profesör Christian Habicht ve Profesör Hans Eberhard Mayer ile başlamalıyım. Profesör Mayer, *A History of Crusades*'in müteakip ciltleriyle yıllardır uğraşırken de bana çok yardımcı oldu. Ayrıca Venedik'teki bazı arkadaşlarıma çok şey borçluyum, özellikle (alfabetik sırayla teşekkürlerimi iletmek istiyorum) Marino ve Renata Berengo, Vittore ve Olga Branca, Gaetano ve Louissa Cozzi, Rev. Giorgio Fedalto, Marino ve Rosella Zorzi. Profesör Berengo ve Profesör Cozzi, bu kitabın sonunda bir cesaretle içine girdiğim on sekizinci yüzyıl hususunda imdadıma yetiştiler. Biblioteca Nazionale Marciana'nın yöneticisi (ve tarihçisi) Dr. Zorzi ve ekibi, ihtiyacım olan her el yazmasına erişmeme olanak tanıdılar ve ellerinden gelen her türlü yardımı büyük bir zevkle yaptılar. Ayrıca Dr. Maria Francesca Tiepolo'ya ve kırk yıl önce ilk kez çalışmaya başladığım

Archivio di Stato di Venezia çalışanlarına da teşekkür ederim. Söylemeye gerek yok ancak aynı zamanda Institute for Advanced Study ve Princeton Üniversitesi kütüphanecilerine de çok şey borçluyum. Ayrıca American Philosophical Society İcra Kurulu Başkanı Dr. Herman H. Goldstine ve derneğin yazı işleri kadrosunu yöneten Carole N. Le Faivre ve Dr. Susan M. Babbitt'e minnettarım. Her üçü de (bu önsözde anılan diğer birçok isim gibi) uzun yıllardır arkadaşlarım.

Sayın Enid Bayan ve Sayın Suki Lewin daktilo yazısını hazırladılar ve Enstitü kütüphanesinden Bay Mark Darby dizinin oluşturulmasında önemli bir rol üstlendi. Royal Society ve American Philosophical Society tarafından Philadelphia'da (Nisan 1986) ortak düzenlenen bir toplantıda bir ders vermek üzere davet edildim. Orada bu kitabın içerisinden Yunanistan'daki Venedikliler ve Parthenon'un yıkımı ile ilgili bazı kısımları kullanmıştım. Bu toplantıda sunulan tebliğler basılmış olmalarına rağmen pek dolaşıma girmedi.

Arkadaşlarım, bu kitabı desteğini benden hiç esirgemeyen rahmetli eşim Margaret'a adamam gerektiğini anlayışla karşılayacaklardır. İtalya'ya ve İtalyan arşivlerine olan sevgimi daima paylaştı benimle ve onun "amade yardımı daima benimleydi."

K. M. S.

The Institute for Advanced Study [İleri Araştırmalar Enstitüsü]
Princeton, New Jersey
1 Ağustos 1990

I

“UZUN SAVAŞ” (1592 – 1606) SIRASINDA AVUSTURYALILAR VE TÜRKLER, BOHEMYA VERASETİ VE OTUZ YIL SAVAŞLARI’NIN BAŞLAMASI

7 Mart 1573 Cumartesi günü, Avrupa ve Doğu Akdeniz’de daima hatırlanacak bir gündü. O gün Haliç’in kuzeyinde bulunan İstanbul’un kenar mahallelerinden Pera’da, Venedikliler İspanya ve Vatikan’la olan ittifaklarını bozarak Sultan II. Selim ile Kıbrıs adasının Türklere teslimi konusunda anlaştilar. Kıbrıs savaşının en dikkat çeken kısmı kısa süre içerisinde şairlere, resamlara, tarihçilere, gazetecilere ve matbaacılara ilham veren İnebahtı’daki Hristiyan zaferiydi. Bununla birlikte İnebahtı zaferi Hristiyan âlemi için ehemmiyetsiz bir denizcilik başarısı olarak kaldı çünkü Türkler, bu yenilgiden kısa bir süre sonra donanmalarını tekrardan inşa ederek 1574 yılının Ağustos ayında Tunus’un dış limanlarından La Gulletta’yı bir ay süren kuşatmadan sonra işgal ettiler ve Eylül ayında surlarla çevrili Tunus şehrini ele geçirdiler. Türkler böylece Doğu Akdeniz’in efendileri olarak kalmaya devam ettiler. Bunun yanında da Trablusgarp, Tunus, Cezayir ve Fas’ın olduğu bölge olan Mağrip’te (Batı Akdeniz’de) varlıklarını kuvvetlendirdiler. Osmanlı – Venedik savaşının büyük ölçüde